

ŽENSKI SVET

LETO XIV / 1936
JANUAR

VSEBINA: Angela Vode: žena in knjiga / Vida Taufer: Rože / Ljuba Prenner: Mejniki / Katarina Špur: Brezposelnost... / Katarina Špur: Te hiše... / Dora Vodnik-Pegam: Poklicno izobrazena žena v današnji družbi / Čestitke prof. dr. I. Prijatelju / Katarina Špur: Barbusse / Josipina Cerinšek: Štefka Dragutinovičeva / Angela Vode: Dr. F. Čulinović, Žena u našem krivičnom pravu / Olga Grahor: Drama (Direktor Čampa, Tuje dete) / Uredniško sporočilo / Občni zbor Jugoslovanske ženske zveze / Kongres Zveze akademsko izobraženih žen / Literarni večer v Mariboru / Razpust Zveze delavskih žen in deklet / Drobiž / Priloge: Naš dom, modna priloga, krojna pola, ročna dela

Novo!

Novo!

ROBERT GOLI

LJUBLJANA, ŠELENBURGOVA UL. 3

SPECIJALNA ZALOGA PLATNA, BELEGA IN
BARVASTEGA PRALNEGA BLAGA. - ŠKOFJE-
LOŠKO DOMAČE PLATNO. - KOTENINA. -
CEFIR. - FLANELA. - NAMIZNE GARNITURE. -
ODEJE. - ODLIČNA IZBERA BLAGA
ZA POROČNE OPREME.

Darovi za tiskovni sklad.

Jožica Ožura Din 4, Josipina Petrič 6, Marija Jezovšek 1, Marija Legiša 3, Pavla Drašler 2, Gizela Avsenak 2, Terezija Rode 3, Judita Cerne 15, Lina Kovačič 56, Lela Mirk 3, Slavica Povše 6, Janja Šmalc 2, Ivana Šijanec 2, Roza Blažič 2, Alojzija Lesar 4, Lenka Čuš 6, Pavla Nemeč 4, Mimica Verdikon 6, Krista Kuščer 8, Natalija Tomšič 6, Kristina Kepa 2, Milena Knafelc 1. Cenj. darovalkam iskrena hvala.

Ženski Svet izhaja vsak mesec v Ljubljani. Letna naročnina za list z gospodinjsko prilogo „Naš dom“, modno prilogo ter krojno polo z ročnimi deli znaša Din 64'—, polletna Din 32'—, četrletna Din 16'—. Posamezna številka Din 6'—. Za Italijo L 24'—, posamezna štev. L 2'50; za ostalo inozemstvo Din 85'—. Uredništvo in uprava v Tavčarjevi ul. 12/II. Izdaja Konzorcij ženski svet v Ljubljani. Za konzorcij in uredništvo odgovorna Milka Martelančeva.

Tiskali J. Blasnikovi nasl., Univerzitetna tiskarna in litografija d. d. v Ljubljani. Odgovoren L. Mikuš.

ŽENSKI SVET

JANUAR 1936

LJUBLJANA

LETO XIV-1

Žena in knjiga

Angela Vode

Mnogi narodi praznujejo enkrat v letu dan, ki ga imenujejo „žena in knjiga“.

Dasi so večino književnih del ustvarili moški, je vendar žena s književnostjo svojega naroda nerazdružno zvezana. Tudi delavec in kmet ne pišeta lepih in učenih knjig in ne klešeta umetnin, pa vendar polagata s svojim delom temelje kulturi. Prav tako ima tudi žena — čeprav do nedavna izločena od neposredne tvornosti kulturnih proizvodov — svoj veliki delež pri nastanku kulturnih vrednot. Tudi ona polaga temelje kulturi, čeprav v drugačni obliki — a njena posebna naloga je, da kulturne vrednote ohranja s svojim, od narave ji določenim deležem na ustvarjanju.

Mati govori svojemu otroku besede, ki razodevajo njena najlepša in najbolj osrečujoča čustva in mu zapoje uspavanko v jeziku svojega naroda — in v tem se javlja ohranjujoči element, ki korenini v njenem najglobljem bistvu. Ž njim ohranja žena živo narodovo govoricu — prav kakor jo ohranja umetnik s knjigo. Ženina povezanost z govoricu njenega naroda je prav tako izraz njene prirodnosti kot njena ljubezen do otroka. Jezik, ki v njem ne peva nobena mati uspavanke ob zibelki svojega otroka, je mrtev jezik. Materin jezik pa je vedno živ, ker raste, se razvija in oblikuje, saj je on tista vzmet, ki dviga prve kali v mladi duši k duhovnemu razvoju, polaga prve temelje v otroka, da bo znal spoštovati in varovati, ko bo doraščal in dorasel, kulturne vrednote svojega naroda.

In to je ona vzvišena naloga, ki jo žena vrši in ki jo mora vršiti do književne umetnine in vrednote. Kajti književnost je izoblikovana govoricu naroda, je izraz njegovega najglobljega hrepenenja, je sila, ki ga ohranja pri življenju. Naši bratje in sestre v tujini so nam priča, da narod more živeti tudi zunaj domovine, ne more pa živeti brez svojega materinega jezika. Njihova govoricu, njihov materin jezik jim ohranja zavest življenja. To nam priča tudi vsa naša preteklost, ko si je naš narod ohranjal svojo samobitnost s svojo govoricu, ki so jo mogočni in bogati še prezirali, a je našla zatočišče v srcu preprostega naroda, — dokler je niso glasniki, ki so izšli iz tega naroda, sprejeli za snovno obliko svojim duhovnim proizvodom in s tem oteli narodno samobitnost, čeprav je bila ta pot težka in trnjeva: „Ta narod, ki je trikrat petsto let trpel in tlačanal; naš narod, ki si je pisal zgodovino s svojo krvjo in svojimi solzami; ta narod si je kljub suženjstvu in uboštvu, kljub gladu in žeji s čeznaravno močjo ustvaril svojo

kulturo — in zdaj se prikaže capin in mu zaluči v lice: „Nimaš kulture!“ (Ivan Cankar, Bela krizantema.)

To je bila moč narodove govornice, materinega jezika, ki nam je dajala zavest, da imamo pravico do življenja. In tu imata najvažnejše poslanstvo knjiga in žena. Obe ohranjata plamen narodovega življenja z negovanjem in oblikovanjem narodove govornice, ki zaživi z vsakim rojstvom znova ter dozoreva v nesmrtnost, ki ji jo vdahne knjiga, pisana v materinem jeziku.

Prav zato pa žena do knjige ne more biti ravnodušna. Ni mogoče, da je ne bi zbolela zla usoda knjige, pisane v njenem jeziku, ki mora biti izraz tudi njene samozvesti, pa najsi bo to monumentalna umetnina našega umetnika ali drobna knjižica našega šolarčka, kateremu odpira pot do kulture.

Naša knjiga je podoba naših ljudi, njihovega življenja in trpljenja, njihove rasti ali propadanja; knjiga, ki je prišla k nam iz tujine in so nam jo podali v našem jeziku, nam pa odpre pogled v tuje svetove, pokaže nam druge ljudi, njihov duhovni obraz, njihove napake in vrline. Tudi ta knjiga je naša učiteljica. Prava knjiga iz tujine je kakor vez, ki nas spaja s tujim narodom, ki nas uči ceniti in spoštovati tuje življenje, tujo kulturo. Knjiga je najboljša vzgojiteljica k bratstvu vseh ljudi, saj nam kliče glasneje kot vse umsko dokazovanje, da nas vežejo iste vrednote, isto hrepenenje po resnici in pravici; vodi nas k spoznanju, ki nam ga hočejo omračiti sebičneži, ki upropaščajo narode. Pisana beseda o miru odjekne v svetu kakor krik, ki naj utiši žvenket orožja. In ker je žena glasnica miru, pozdravlja svojo zaveznico — knjigo.

Ženina ljubezen do lepe knjige je jamstvo za kulturno rast naroda. Saj je žena mati in ko rodi otroka, preide ta njena dediščina nanj. Spoštovanje do knjige je kakor zaklad, ki ga spremlja skozi vso njegovo življenjsko pot. Saj ni potrebno, da se je mati navžila veliko šolske modrosti, dovolj je, da se je v njej zganila prva slutnja neminljivih vrednot, da je njeno srce zahrepenelo po pogledu v dejanja in svetove, ki ostanejo zaprti vsem tistim, ki jim ni nihče pokazal poti do njih. Ali ni nepozaben lik matere, ki ga je izoblikoval Maksim Gorki v svoji knjigi „Mati“: preprosta žena zasluči v knjigah, ki jih prebira njen sin, resnico. Skriva se nauči brati in postane privrženka idej, ki jih je spoznala iz sinovih knjig. Sin, dotlej zaprt vase, ji razodene smoter svoje borbe, ki je bila smoter njegovega življenja. Vez, ki je za vedno združila sina in mater, je bila knjiga.

* * *

Danes stremi žena za tem, da postane sograditeljica nove kulture naroda in družbe. Njeni materinski nalogi se je pridružil še širši delokrog v javnem življenju. Ali ji ni sedaj še bolj potreben zanesljiv svetovalec, kaži-pot, ki nikdar ne odreče? Človek, ki dela v javnosti, potrebuje nekoga, ki ga usmerja, posebno danes, ko se vse oficialno javno življenje obrača od razuma, od logike, od duha, od srca. V tem težkem trenutku je prava knjiga kakor klic tvoje vesti, ki te varno vodi v tvojem delu, ki ti odpira pravo

spoznanje. In samo o taki knjigi moremo reči, da je človekov živ spremljevalec, ki ga ima tem raje, čim bolj ga spoznava.

Če ti pride prava knjiga pred oči, je kakor razodetje. Zdi se ti, da se ti odpira nov, vendar svoboden svet, da dobivajo davno slutene misli določne oblike. S tako knjigo postanemo resnično bogatejši.

* * *

Toda danes niso vsi tako srečni, da bi jim bila dobra knjiga dostopna. Mnogi si je niti izposoditi ne morejo, predaleč so od takih kulturnih središč, kjer bi jo dobili. Še manj jih je pa, ki si morejo knjigo sami kupiti. Med temi bednimi je mnogo žená, ki jih tare uboštvo, da stradajo kruha in je lepa knjiga zanje nedosežno bogastvo. Saj je mnogo takih, ki nimajo niti denarja, da bi jo kupile, niti časa, da bi jo brale. Zato naj se vse žene, ki jim je odprta pot do knjige in ki hočejo zavestno stopiti na pozorišče javnega življenja ter graditi novo kulturo, zavedajo, da mora biti ta kultura takšna, da bo knjiga — kot glasnica kulture — postala last poslednje naših sestrá.

Rože

Vida Taufer

I.

Umrla rožam so rumena usta.
Imena so jim s stebel odvezali.
Nagnili so jim krone. Slama pusta
varuje jih. — In grob so jim skupali.

II.

Trenutkov hočem, ki so že minili.
Ne morem trde smrti razumeti.
Prijatelji, mi vsi smo pozabili,
kako težko je rožam zdaj umreti.

Še vidim rože v zraku nad vodami Telo še diha, listje še trepeče,
kakor privid. — In vse so: temne, bele, Nebo obeta še jesenske dneve.
jih gledam, iščem jih povsod z rokami, Pod vrtom potok pesem jim šepeče.
četudi vem, da so mi že zvene. Vsak dih občutijo in vse odmeve.

III.

V samoti bodo v zemlji počivale.
Tam v tesnem zraku same brez svetilke.
Ne bo metuljev, da bi pokramljale.
S prstjo jih bodo stiskale še bilke.

In sneg bo naletaval iz navade,
ko da bi beli hrošči frfotali.
Pokril bo zemljo, stavbe in nasade...
In vsi bomo dehtecih rož iskali.

Mejniki

Ljuba Prenner

Očetu in materi!

Sonce, Ti si,
ki nad življenjem vsakim:
betežnim, bornim in vsem,
vse veke
in preko tisoč zmot in grehov
vendar siješ!

Ti, Sonce!

I. knjiga.

Pisana bandera.

Pravijo, da je bila vsa ta globel med Pohorjem in zadnjimi izrastki Karavank nekdanj v davnih časih jezero.

Sedanja cerkev svetega Jurija na griču, ki mu danes pravijo „Grad“, je bila še močno utrjen grofovski grad in valovi jezera so se zaletavali v njegovo zidovje. Na sosedni hriboviti obali jezera je stal na vzvišeni planoti dom legenskih gospodov; po njih sta ohranila ime grič in razvalina, ki danes mrko gleda v podgoriško globel in Vilunjsko dolino.

Grofje in njih zlahatne rodbine so se vozili v čolnih in barkah preko jezera drug k drugemu v posete. Baje je nastala nekoč huda ura baš tedaj, ko je Elizabeta, mlada legenska grajska hči, veslala v svoji mali barki od prijateljice proti domu. Vihar je prevrnil čolniček in dekle je utonilo v jezeru. Legenski graščak pa je obljubil svobodo svojim jetnikom, ki jih je imel zaprte globoko v starem stolpu, ako izpodkopljejo in predro sedlo, ki je obrobljalo dolnji konec jezera in vezalo legenski holm s sosednim gričevjem. Baje so jetniki to težavno delo res izvršili in izdolbli sotesko, po kateri se je voda polagoma odtekala, in ko so prišli do dna in ni bilo več voda, so našli ob peščenem prudu naplavljeno truplo Elizabete Legenske. Na tem mestu je dal potem sezidati legenski gospod cerkvico sveti Elizabeti v čast in svoji hčerki v spomin.

Pravijo, da je iz te kaplice pozneje postala sedanja farna cerkev svete Elizabete, zidana v pozno gotskem slogu, okrog katere se je do danes nabralo okrog dve sto hiš, velikih in majhnih, s sodiščem, lekarno in občinskim hramom vred, kjer hranijo cesarsko pismo, v katerem je zapisano in s cesarskim pečatom in podpisom potrjeno, da je ta naselbina mesto in se kot tako imenuje Podgorica.

Vsa globel pa, ki meri od začetka do konca, to je od Podgorice do Vilunja, pet dobrih ur hoda po ravni državni cesti brez večjih ovinkov, je od vseh strani, v obliki sploščene elipse, obrobljena z nizkim gričevjem, za katerim se na legenski strani strmo dviga zeleni zid visokega Pohorja, na grajski strani pa nekoliko v ozadju še višja sv. Helena z Volčjim hrbtom, — skale in stene apnenca, ki strme iz gozdnatih pobočij. Od Volčjega hrbta navzdol se izgubljaajo zadnji izrastki v podolgovatem loku proti koničasti Vilunjski gori, ki zapira na južni strani Vilunjsko dolino. Tu izvira rečica

Vilunja, zato pravijo podgoriški globeli tudi Vilunjska dolina. Odtod zavije cesta iz Podgorice okrog Vilunjske gore v široko odprto dolino štajerskih hmeljarjev in splavarjev.

Vilunja je vas ob dolenjem koncu elipse in odtod se vije Vilunja proti severu in cesta, ki prereže elipso v podolžnem premeru, vodi naravnost tja, kamor hite noge, vozovi, denar, kupčije, opravki, želje in kletvice: v Podgorico. Ob cesti na pohorski strani so vasice, druga za drugo, za njimi žage in mlini, ki jim doniša Vilunja moč, da je kaj dela in ropota. In gori na holmih so bajte in kmečki domovi z visokimi svisli in povsod, skoraj na vsakem gričku se svetijo šiljasti in kopasti zvoniki podružnih cerkvic: Sv. Andraž, Šv. Vid, Šmiklavž, Sv. Filip, Sv. Jernej, Sv. Pankracij in gori, skoro pod vrhom Pohorja, edina svetnica Sv. Ana, ki jo pozdravlja že od daleč visoka soseda s Karavank, Sv. Helena.

Kakor jastreb s povešenimi krili čepiš na ostri skali in se nam svetiš, ti naša cerkvica, ti naša gora, ti naša svetnica — o sveta Helena!

* * *

Leta 1867. po Gospodovem rojstvu je Podgorica nemško mesto, ki mu pravijo „Untersberg“, meščani so pozni potomci württemberskih priseljencev, okoličani pa so kmetje, „die Windischen“ imenovani, stari grad je že davno cerkev svetega Jurija in na nekdanjem gradu Legen se je udomačil kmečki rod Logarjev, ki mu pravijo po domače tudi Legenski, kakor nekdanji gosposdi — saj je to staro hišno ime.

1.

Mejnik št. 1.

Stara Logarjeva mati so umrli in vaščani od sv. Lenarta so kljub oddaljenosti prišli bedet, saj je bil Legen pod farnim zvonom sv. Lenarta, vasi in cerkve onkraj Podgorice pod starim gradom.

Bilo je prav v predpustnem času in pot po klancu je bila slaba, ker se je bilo čez noč naredilo južno vreme. Mehka sapa je cunjasto frfotaje talila zimo, božala in budila, da so se vznemirile otrple moči in pod mehko noč so silile še sramežljive, a tem temnejše slutnje bolečnih sladkosti.

Logarjeva mati pa so umrli, saj so bili že stari, slabo so videli, slišali skoraj nič več, komaj da so še kaj malega pojedli, venomer so jim otekale noge in kar po ves dan so počeli dremati, dokler niso sinoči prav trdno zaspali. Sin in hčeri so bili že davno odrasli in poročeni, vse je bilo lepo oskrbljeno, torej je bilo popolnoma v redu, da je prišla smrt ponje — Bog jim daj večni mir in pokoj! Bili so dobra mati in pridna gospodinja, malo je še takih na svetu.

V kamri, kjer so preživel zadnja leta, je bil postavljen mrtvaški oder. Stara mati v rakvi so držali v sklenjenih rokah, ovitih z rožnim vencem, črn križ, podobo terjajočega Boga, najvišjega in strogega sodnika, ljubezni polnega očeta nebes in zemlje in vseh grešnih ljudi. Takšnega ga je spoznavala v dobi svojega dolgega življenja in to življenje je bilo polno

brige in skrbi za hišo na legenskem griču, za ljudi v njej, za njive, travnike in domače živinče. Bile so seveda tudi še dolžnosti do sorodstva, svaštva in sosesčine, bilo je nekaj veselja in srečnih uric, nekaj jeze, zavisti in drugih kmečkih grehov, malo radovednosti do življenja domačinov in prebivalcev Podgorice, mnogo prošenj in želja in ono veliko, plaho, spoštljivo in tolažbe polno bogastvo, ki mu pravijo vera v Boga.

„Vrežite kruha!“ je ponujala gospodinja, ko so odmolili žalostni cel rožnega venca.

Starejši so sedeli na klopek ob stenah, ženske sorodnice in dekleta iz vasi so klečale na tleh okrog odra, pri vratih so stali fantje.

Gospodinja je ponujala potico, praznični kruh iz debelega testa, na maslu pečen in redko začinjen s tanko plastjo medene orehove zmesi.

Ženske, ki so bile pravkar odmolile, so se sedaj gnetle med seboj in namenoma prezirale gospodinjino ponudbo, kakor da jim je nerodno, češ, da niso prišle radi jela; zlasti Jeločnikova Mima in mežnarjeva Aga, dve osasti stari devici.

No, pa so le vzele.

Peter, domači sin in rajničin vnuk, je ponujal mošta v glinastem vrču in pili so kar iz vrča zaporedoma moški in žene. „Dober je...“ je pohvalil bajtar in potegnil vdrugeč in ker je bila jed in pijača hvale vredna, so v zahvalo pričeli govoriti drug za drugim o rajnični dobroti in skoraj vsak je vedel povedati kak resničen ali napol izmišljen dogodek, ki naj bi bil rajni Logarjevi materi v posmrtno slavo.

Mladi so hoteli zapeti. Toda Mima tega ni dopustila.

Pričeli so spet moliti. Sveče ob odru so brlele in mrmrajoča molitev je leno tekla naprej, moreče in neiskreno. Vonj sveč in prvi vsiljivi znaki razkrajanja so se razlezli v dušeč vzduh, da so še rože zadišale po trohnobi.

Odmolili so, jedli, pili, se pogovarjali o bodoči setvi, o predzadnjem bedenju pri Sv. Lenartu — in pričeli vtretjič.

Na licih se jim je črtala utrujenost, molitev je komaj še polzela in končni „amen“ je bil hvaležen vzdih.

Med molitvijo je opazila gospodinja bajtarskega Anzo. Kako, da si je ta upal priti sem?

Medtem je bil vstopil tudi hišni gospodar, rajničin sin. Bil je po opravkih v Podgorici in med potjo je bil malo pogledal po gostilnah ob poti in v mestu, ravno toliko, da se mu je vino poznalo na očeh. Podajal je roke in kimal v smeri proti mrliču, češ, da, škoda je matere, lahko bi še živeli, nikomur niso bili na poti, a kaj hočemo? Bil je čokat, širokopleč možak z nekoliko upognjeno, debelo glavo, od temena v tilnik skoraj odsekano. Lice široko in izpod nizkega čela košate, temne obrvi, brez katerih bi bile mežikajoče oči predrobne za to veliko glavo. Zabuhlo in rdeče lice si je bril in premeška brada se je rada razlezla z usti v sladkoben smehljaj. Sinovo lice in oblika glave je bila nepotvorjena dediščina po očetu, le večji je bil Peter in ožji v ramenih. Gospodar je šele sedaj, ko so že vsi posedli po klopek, opazil onega pri vratih, bajtarskega Anzo. Pogledal ga je od strani, a ta se je le

nerodno smehljal, oči pa ni odmaknil in Logarju je zagorelo v glavi. Obrnil se je h sinu, ki je točil:

„Kaj pa ...? Ali Neža še leži?“

Sin se je sklonil k velikemu vrču v kotu in ni odgovoril.

Stari se je obrnil v stran in vprašal v ljudi: „Ali ne mislite ničesar zapeti?“ Korajžen je bil videti in zelo prijazen; ni mu bilo lahko pri srcu.

Nekaj šušljanja je bilo ob vratih pri mladih, nekaj stikanja glav med dekleti in nekoliko nagajivih, kljubovalnih besed med spogledovanjem s fanti, in medtem, ko je Logarica prinesla drugo potico, je pričela mežnarjeva Aga mladim v nalašč in v zgled z visokim, ostrim glasom zategnjeno peti: „Lepa si, lepa si, Roža Marija ...“ Pa jih je znala še več, saj je bila trideset let cerkvena pevka.

A mladi so se uprli.

Kdo bi same svete pel?

Starejši so se jeli poslavljati. Aga in Jeločnikova Mima sta odšli skupaj.

Peter je prisedel k mladim in oni Anza, ki je stal poleg vrat, se je dvignil s svojega sedeža in sedel poleg Petra na klop. Tudi svoj klobuk je položil pod klop, kakor da misli dalje časa ostati tu. Smeleje se je ozrl po izbi. Starega Logarja ni bilo več opaziti. Najbrže je smrčal na svojem ležišču v veliki izbi.

Čemu ne bi smel on, bajtarski Anza, nocoj bedeti tu pri Logarjevi babici? Mar zastran Neže? Kar sta imela onadva z Nežo res ni povsem prav pred Bogom in ljudmi, toda — kaj pa to, kar šušljajo sedaj ljudje, kar mu namigne ta ali oni s prikritim zvijačnim smehljajem, češ, boš kaj kmalu vabil na krst in ali se boš kaj kmalu ženil, saj bodo vendar Logarji skrbeli, da ti ne bo sile ... Kaj pa to?

Da bi od Neže izvedel resnico?

Kako pa moreš priti do resnice pri ženski, ki ji nič več ne verjameš in kako naj bi kaj verjel, ko govore ljudje tako in tako in kako bi prišli ljudje do takega govorjenja, če ne bi bilo le trohice resnice vmes? Pa ona bridka, huda jeza, ki plane iz tebe kakor ostro rezilo in razreže, razseka vse, kar je bilo nekdaj mehko in lepo. Saj bi hotel verjeti, rad bi verjel, če bi bila resnica taka, kot bi med njim in Nežo morala biti po vsej božji pravici.

Saj je zato prišel sem nocoj, da poizve, kako je med Logarji in njihovo dekle Nežo.

Sveče so brlele, vzduh je že težak ždel nad glavami, a odbijalo ga je petje in volja mladih, ki jim ni bilo smrti prav nič mar. Same posvetne so peli, zaljubljene in okrogle in nič jih ni bilo strah. Še smejali so se, jedli in pili z velikim tekom.

„Pij Anza!“ je pohlevno ponudil Peter svojemu sosedu. Anza je vzel vrč in krepko potegnul in ko so spet zapeli, se jim je pridružil tudi sam.

Saj bi tako rad verjel, da so ga le prazne marje tako hudo vznemirile.

Medtem, ko se je iz mrliške izbe razlegalo petje mladih, je hotela tudi Logarica izvedeti resnico pri svoji dekli Neži.

Logarica je bila sama ob ognjišču. Prižigala je tresko in pihala v žerjavico. Zasvetil se je plamenček in naglo obliznil mehki in tanki les. Logaričino lice je bilo videti ostro in vse strnjeno v voljo trdne namere. Sivkaste niti njenih las ob sencih je skrivala ruta, sama je hotela skrivati svojo toliko užaljeno ženskost, jezo in sram, a vselej ji je znova zdrknila z duše — tudi njej, ženi in materi, — trmasta, vroča zahteva po resnici, naj bi že bila kakoršnakoli.

Oškrnila je tresko ob steno, da se je žarko zasvetila luč, in oprezno šla ob steni mimo odprtih vrat kamre skozi vežo na dvorišče in zaprla za seboj hišno dver. Preko luž in mlak je gazila na drugo stran k prizidku ob hlevu, kjer je odpahnila nizka vrata in stopila v zatohlo kamro. — Lojena sveča je gorela v železnem držcu ob ležišču na tleh, kjer je ječala razmršena ženska. Ob njej je vekal otrok.

„Oh — oh — hudo je — umrla bom!“ je stokala ženska na slamnjači, domača dekla Neža.

„Ne boš umrla Neža, ne. Ali so ti prinesli jesti?“ Gospodinja je ugasila tresko in se sklonila k ležišču, da bi popravila nekaj ob vzglavju. Otrok je vekal, narodil se je bil šele predsinočnjim. Kamra je bila ozka, staro ropotijo so sicer shranjevali tu; po zidu se je cedila mokrota, v kotu pa je pod železnim trinožnikom tlelo nekaj polen.

„Nikamor ne moremo s teboj sedaj, Neža! Neža — pa kaj ti je bilo...? Veš... najraje bi te...“ Gospodinja je naglo ujela in stopila k ognju. Neža je preplašeno molčala. Otrok je še vedno vekal.

Gospodinja je hote osorno zabrundala. „Anza je notri, ali ga naj pokličem sem? A?“

Sedaj je bil Nežin molk trmast in predrzen, gospodinji pa je bilo ob tem molku že skoro slabo od zadržane jeze.

„Le tako, Neža — le prodajaj svojo trmo, le! Jaz ti bom že pomagala. Čegav je otrok? Povej!“ Jok ji je zadržnil grlo.

„Oh mati!“ je zastokala Neža in se zacmerila. Sedaj šele v bližini te trdne, dobrotljive žene se je zavedla svoje krivde napram njej.

„Tiho bodi! Ni treba misliti, da sem jaz taka slepa avša. Ni treba ne tebi, pa tudi ne...“ zajela je parkrat globoko, težko sapo in se spet sklonila nad ležišče. „Zebsti te ne more, jesti pa tudi dobiš. Jutri bodo nesli otroka h krstu. Mima pojde namesto mene in Anza z njo, da veš.“ Sklonila se je še niže, da se je skoraj dotikala s čelom otrokovega telesca. „No, le tiho bodi, ti... saj ti nihče ne bo žalega storil.“ Zadržane solze so se ji ulile po licu in roke so ji omahnile.

„Oh, mati, mati...“ se je cmerila Neža in ko je gospodinja že zaprla vrata za seboj, je še ponavljala, hlipaje predse: „Mati, o moja mati...“

Gospodinja se je vračala preko dvorišča in si s predpasnikom brisala solze iz oči.

Saj je vedela vse!

Neža se je že lani na jesen spečala z Anzo. No — potem jo je premotil tudi še kdo drugi, pa najsi da je bil to sam hišni gospodar ali pa tudi le Peter, ki ima menda res zastran tega slabo vest. So jo pač premotili in ona

ni taka, da se ne bi vjela na vznemirjajočo moško vsiljivost. Saj ni več tako mlada, pa nima več moči v sebi, ko tisto borno trmo, s katero se brani, ko je že vse prepozno. Pa bo še spoznala, da s samim cmerjenjem ne odpravi trpljenja. Mati, je vpila. Vsak vpije mati, ko ga prime trpljenje. Res, trpljenju se pravi mati.

* * *

Bilo je isto noč.

Logarica se je ravnokar prebudila. Zaspala je bila na nizkem stolčku ob ognjišču, vsa zmčšana si je mela oči. Vrtelo se ji je v glavi, najbrž radi tega, ker je bila zaspala tako nerodno z glavo na kolenih.

„Joj, kaj pa je?“ je planila prestrašeno. Razburjeni, jezni in pijani glasovi iz kamre so jo bili prebudili. Pa ne, da bi se prepirala Anza in Peter?

Na mah so utihnili kričači in prestrašene oči so se uprle v gospodinjo, ki je stala bleda na pragu. Peter je povetil pogled, dekletom je bilo nerodno; družba se je v hipu domislila, da je treba domov. Anza je odšel zadnji. Hotel je še nekaj reči, razburjen je bil in pijan. Dražili so ga bili, pa se je bil z zbadljivimi besedami sam zaletel v Petra in sedaj bi bil čas, da vpraša gospodinjo, kako se zdi njej to govorjenje okrog Neže in Logarjevih domačih.

„Mati!“ je zahropel težko.

„No kaj?“ Logaričin glas je bil trd, prav neusmiljeno trd.

„Nič — pa nič! Lahko noč!“ In odkrevsal je, mrmraje predse. Tudi Peter se je izmuznil, da ni vedela kedaj. Menda se res boji! Očeta se mu itak ni treba bati. Očeta, ki ne ve, kaj dela, ko prihaja iz mesta pijan domov, se sinu ni treba bati, če sili tudi on h dekli v kamro.

Logarica je pogasila sveče ob mrliču in pustila le ob vznožju mrtvaškega odra drobno luč, ki je gorela v posodi z oljem. Potem pa je šla v drvarnico po treske, da zakuri na ognjišču.

(Nadaljevanje.)

Brezposelnost

Katarina Špur

Oče je kakor pijan. —

Od jutra sedi sam za mizo in računa na glas
in šteje brez konca teh dvajset let
teh dvajset prekletih let —
ko šteje do konca, do tisočdevetstoštiriintrideset,
se zasmeje kakor pijan.

Ves je zlezel vase

in šteje in šteje in ne more umeti,
da se je vseh dvajset let ubijal zato,
da bo tisočdevetstoštiriintridesetega moral na cesti umreti
on in jetična žena in kopa slabotnih otrok!
O! —

Te hiše . . .

Katarina Špur

Ob cesti postavljene, tesne, umazane, zgrajene bog ve za koga, ki pride in se naseli v njih, ker ne more nikamor več. Vse življenje stanujemo po takih hišah. Kadar se selimo je praznik. Ko pa razpostavimo naše od črvov razjedeno pohištvo po edinem prostoru, postane vse, kakor je bilo. Iste tesne, umazane stene, strop in razpoka v njem, ki propuščata dež, okna z ubitimi šipami, ki se ne dajo zapirati, in je čez zimo treba s cunjami mašiti razpoke v njih.

„Če bi omaro takole postavili — v ta kot,“ — svetuje mati. Oči ji trudno begajo po kotih. Hrapave, črne roke vlačijo postelji — dve prastari, prepereli postelji — in razvrščajo po stenah umazane slike svetnikov.

„Tam zaradi postelje ne more stati — ne boš je mogla odpirati,“ pravi oče. „Naj le tu ostane, tu je dobra.“ —

„Preblizu peči je tam. Ko se bo kurilo . . .“

Kljub temu je ostala tam. Vse je kakor za silo stlačeno v tem ozkem prostoru. Kot bi pojutrišnjem nameravali že drugam . . .

Ko smo se priselili, je bila jesen. Gospodar je zjutraj pomolil obrito glavo skozi vrata. Samo za trenutek je šel s pogledom čez prenatlačeni prostor in zamrmral:

„Pridite k zajtrku, bomo šli koruzo trgat.“

„Oh,“ sta vzkliknila oče in mati. „Le pojdimo, naj bo! Bomo že zvečer urejali dalje.“ —

Zaprli smo vrata in vzeli kljuko iz ključavnice. (Nobena teh hiš nima ključa.)

Samo Jožek spi sam sredi izbe. Mati mu je dala v zibelko kos kruha, da ga bo jedel, ko se prebudi. Nihče dopoldne ne bo imel časa priti pogledat k njemu.

Drugo jutro je prišla gospodarjeva dekla. Tudi ona je samo napol pomolila glavo v sobo in dejala:

„Hitro k zajtrku!“

Tako gre iz dneva v dan. Nikoli ni časa urejati sobe; pometati, postiljati. Vse je še zmirom tako, kot bi prišli sinoči in samo za par dni.

„Ta vražja vrata, saj se ne dajo zapreti!“ kolne Franca. V kuhinji mati briše oči in lovi sapo.

„Koliko dima moram tu požreti . . . To so stanovanja, to . . .“

Te hiše ob cesti, ob kovačnicah in v sadovnjakih, te hiše, ki niso za nikogar, ki samo čakajo, da se ta in ta izseli in se nekdo drugi priseli. Tu nihče ni doma. Bili smo že v vsch teh hišah, daleč naokoli. Zmirom in povsod je bilo enako tesno in zatohlo. Kakor bi vse te hiše bile grajene po nekem tajnem, natanko istem zakonu. (Stanovanje za bajtarje.)

Človek verjame, da bo stanovanje ob kovačnici ugodnejše. Tudi gospodar je videti bolj človeški. In se preseli. Tako se seli nešteto krat, dokler končno ne vidi, da je vse zaman. Potem se ne seli več. Saj je čisto vseeno. V vsaki koči je luknja v stropu. Pri eni pač nad pečjo, pri drugi pa nad desnim kotom spredaj. Nekje zmirom teče. Če je v desnem kotu zgoraj, pač omara bolj splesni.

Ob večerih, ko je že zelo pozno, sedimo za mizo in molimo. Petrolejka brli in v njeni svetlobi so naši obrazi še ožji in še bolj brezbarvni.

Molimo.

— Za sestro Otilijo, ki služi v mestu.

— Za brata Franca, ki je za pastirja pri kmetu.

— Za Lojzeta, ki je za hlapca pri kmetu.

— Za brata Hanza, ki se je izučil za krojača in odšel po svetu. Nič ne piše.

— Da bi lepo živeli in ostali pošteni...

„Ne bom vse življenje zastoj delala“, je rekla Franca in tudi odšla v mesto. Pristudilo se ji je to beraško življenje iz dneva v dan. Pristudile so se ji tesne, umazane stene. Človek bi se zadušil.

Tako odhajajo dekleta v mesto. V pozni jeseni se vračajo utrujene in betežne, da doma porodijo bog ve kod spočete otroke...

Tc hiše... Betežne matere in malokrvna deca, prezgodaj dozorela v delu in stradanju.

Dan za dnem materi dim grize oči in pljuča. Dan za dnem... če bi prišlo pismo od Hanza, da je dobil službo in bo kmalu nekaj poslal...

Poklicno izobrazena žena v sodobni družbi

Dora Vodnik-Pegam

Težko je danes človeku postati ali ostati človek, dvakrat tako težko je danes ženi postati in ostati žena v polnem in najglobljem pomenu te besede. Ko stojimo sredi časa in čutimo v lastnem osebnostnem središču vse strahotne pretrse gospodarske in kulturne borbe in se tej borbi ne moremo, ne smemo in zato tudi nočemo izmikati, se z vso odgovornostjo in bridkostjo zavedamo, da je ta borba za nas nevarna, da nas lahko notranje zmaliči, da nas v našem notranjem bistvu lahko rani. In z domotožjem se vračamo — ne morda v romantične ideale družinstva — temveč k sebi, iz tujine domov, da se vsaj za kratek čas razgledamo po svojem lastnem notranjem svetu, da vsaj za hip še zaživimo same s seboj...

Borba za našo notranjo in zunanjo eksistenco, mimo katere hodi toliko ljudi s posmehom, ni še dobojevana. Res da si je žena z dolgotrajnim naporom priborila prosto izobrazbeno pot, odprla so se ji vrata na gimnazijo in univerzo in s tem raznovrstna možnost poklicne izobrazbe. Toda pogled vodilnih pa tudi nevodilnih plasti družbe nanjo se je bore malo izpremenil.

Žena v poklicu se smatra še vedno kot neko potrebno zlo, katerega bi se prej ko slej radi znebili, pa sami prav ne vedo kako; saj kulturna Evropa le ne more seči po špartanskih sredstvih in ohraniti le toliko žená, kolikor jih je sposobnih, voljnih in potrebnih za razmnoževanje plemena. Kako malo je v današnji družbi tistih ljudi — bodisi mož ali žena, ki so se brez predsodkov, ki jih tradicija zvesto čuva, skušali kdaj živjeti v njeno duhovno bistvo, prisluhniti njenemu iskrenemu teženju, izmeriti njeno delavno pot, iztehtati njen napor, sodoživeti tisto njeno globoko radost in zadoščenje spričo uspehov njenega dela, kaj pa šele priznati resnično vrednost njenega prizadevanja v življenju družbe, nenadomestljivost dragocenih vrednot, ki jih v svojem poklicnem delu ustvarja njena svojevrstnost, njena specifična ženska dejavnost. Kako malo izmed tistih ljudi, ki ji nasilno skušajo normirati življenje, se je kdaj vprašalo, kaj žena sama danes hoče, kaj bi jo osrečilo, kaj bi pospeševalo njen razvoj. Nasprotno! Žrtev vseh družabnih eksplozij je ona. Državni proračuni se uravnovešajo na njen račun, poleg tega pa ji neprestano visi nad življenjem Damoklejev meč: ali poklic ali družina. Iz duhovne domačije njenega poklica jo preganjajo zato, da jo priženejo v družino. Pri tem pa se ne zavedajo, da je to psihološko docela zgrešena pot. Če žena začuti, da se ji zaradi zakona in materinstva odreka pravica, delati tisto delo in razživljati se v tistem življenjskem prostorju, za katero se je pripravljala dolga leta napora z vso vnemo mladostnega idealizma, z mnogimi duševnimi in telesnimi žrtvami, ki jih zahteva od vsakega človeka višji študij, je vprav ta zavest najmočnejša ovira za res pozitivno gledanje sodobne izobraženke na zakon in materinstvo. Kmetica sme biti kmetica in mati, trgovka sme biti trgovka in mati, tudi gostilničarki in tovarniški delavki tega nihče ne zameri. Le učiteljica, profesorica, zdravnica, uradnica se pregreši, če se hoče poleg dela, za katero se je izobrazila, oddolžiti še svojim prirodnim zahtevam po družini in materinstvu.

Izobraženko v poklicu današnja družba še vedno smatra za nekako življenjsko protislovje, za izkoreninjenko, ki je v napatje možu in nasilno moti naraven tek družabnega življenja in njegove ureditve. Težnja žene po duhovni, zlasti pa po gospodarski neodvisnosti je večini še danes le izraz muhaste, profinaravne, neodpušljive „ženske emancipacije“. Neprestano mora sprejemati očitke, da izobražena žena noče več biti žena. In vendar ti očitki bijejo v obraz vsaki resnici. Saj to ni res! Tudi izobraženka hoče biti žena, in to v popolnem najglobljem smislu besede, saj ima tudi vse duhovne in duševne pogoje za to; a ona žena biti ne sme. Ista družba, ki ji očita, da se je izneverila svojemu prirodnemu poklicu, da noče biti več žena, ista družba ji prepoveduje biti žena. Ali poklic — ali družina — ta alternativa je premagana le na zunan. Dejansko pa se javlja še vedno v obliki raznih redukcij, v odnosu, tem sovražnem odnosu določenih ljudi do njenega poklicnega dela, ki vidijo v njej vzrok brezposelnosti, ki porabijo vsako priliko za to, da jo s svojimi lahkotnimi očitki, brez vsakega čuta za njeno resnično življenje, ponižujejo. Vsi ti ljudje ne žive toliko zavestno in toliko pošteno, da bi kdaj pomislili tole: Žena se je tudi pripravljala

skoraj polovico svojega življenja za svoje poklicno delo — prav tako kot mož. Ta priprava, to pričakovanje, to delo samo jo svojevrstno oblikuje, zgradi v njej trden svet, ki ga noben zakon ne more nikdar več preurediti. To delo je spremenilo njeno duševno strukturo, postala je kritična, res da tudi manj podredljiva in bolj nedostopna, drznila si je postaviti svoj novi življenjski ideal. Njeno poklicno delo sprošča v njej toliko sil, jo postavlja v tisti duhovni zrak, v katerem more zares bogato živeti. To delo širi njen pogled, pogloblja njeno uvidevnost, podira meje, katere ji stavlja njena egocentrično usmerjena narava, iz svojega poklicnega dela stopa širokogrudnejša, stvarnejša, jasnejša, z ostrejšim čutom za resnično življenje, ne samo svoje, ampak za vse življenje, ki jo obdaja. Poklicno delo je zanjo vir globokega življenjskega zadoščenja, vir samozavesti, v njem se stopnjuje njena osebna aktivnost, zmanjšuje deloma prirojeni, deloma privzgojeni čut manjvrednosti, ustvarja zavest življenjske sposobnosti, trdnosti, veljavnosti — torej temelji, ki so neobhodni razvojni pogoj vsake osebnosti.

Pa glej, pridejo vam ljudje, moške in žene, veljaki in petičniki, ki pravijo, da so poklicani urejevalci življenja, čeprav se jim le malokdaj zljubi pomisliti še na kaj drugega kot na svojo oblast in veljaštvo in svoj denar, pa ti z zanosom odrešitelja pravijo in ukazujejo: to ženo, ki si je po vseh božjih in človeških zakonih drznila zaželeli še moža in otroka, je vprav zaradi tega treba spoditi iz učilnice, laboratorija, zdravniške posvetovalnice, morda celo iz gledališča in jo postaviti k štedilniku in v pralnico, da se bo v potu svojega obraza zavedela svojih večnoženskih nalog. Zakaj malo je tistih poklicnih žen, ki jim je poklic le duhovni luksus in ne gospodarski pogoj življenja. In izmed njih je malo takih, ki bi se res mogle posvetiti družinskemu svečeništvu.

Sodobna poklicna izobraženka stoji v neprestanem bolj ali manj glasnem konfliktu z javnim mnenjem precejšnje večine sodobne družbe. Iz teh večnih konfliktov se polagoma razvije v njej neka težko občutena, razkrajajoča osebna tragika. Nepriznanje in samo zunanja toleranca njenega dela, večno namigavanje na njeno odvišnost v poklicu, očitki, da možu vsiljivo sega v njegov delokrog in mu odjeda kruh — brez katerega tudi ona vkljub svoji duhovni poklicanosti na žalost ne more živeti; dalje ta vedno glasnejša prepoved, posvetiti se poklicnemu delu in slediti svoji težnji po življenjskem tovarištvu z možem in po otroku — vse to jo dovede v notranjo razklanost, v cinizem, v bolešno borbenost in zagrenjenost. In ali je taka osebno začutena tragika pogoj za sproščeno, radostno delo? Njenemu delu se s takim pogledom družbe izpodrežejo vse korenine, izpodmakne se mu ves pogon, vse zadoščenje, ves etos: poklic se usodno zoži v kruto in sovražno borbo za kruh. Poklic postane služba, za katero se moraš boriti, boriti proti svoji volji, ki teži v bogatejše, plodnejše delo, pa se neprestano lomi in drobi ob tujem nerazumevanju, neutешljivi škodoželjnosti, objestni oholosti soljudi. Taka je življenjska perspektiva sodobne izobraženke, tiste, ki je že v službi, pa tudi tiste, ki dela pričakuje. In tega njenega razkola in iz njega izvirajoče osebne tragike pač ne morejo podoživeti tisti možje, ki

urejajo svet, sicer bi ga poskusili urejati drugače — vsekakor pa ne na račun ženinega srca in ne na račun njenega najintimnejšega življenja, njene delavne radosti in delavnega ponosa.

Med izobraženko v poklicu in družbo vlada usodna napetost, katere vzroke nam je poiskati.

Javno mnenje je vedno vsota najraznovrstnejših količin, ki si često nasprotujejo, a vendar vkljub nasprotju sestavljajo rezultatno silnico, ki giblje družabno življenje. Ali se je pogled moža na ženo bistveno izpremenil? Če izvzamemo redkejše individualne primere, moramo reči, da je ostal neizpremenjen. — Uspehi njenega prizadevanja so vedno le izjeme, pravilo je in ostane: nesposobnost. V tem neizpremenjenem, le na zunaj „moderniziranim“ pogledu leži razlog usodne napetosti med poklicno aktivno ženo in družbo. Oglejmo si posamezne kategorije mož s tega vidika.

Politično-gospodarski tip moža vidi v ženi cenejšo delovno moč, ki mu je dobrodošla zlasti zato, ker je manj kompaktno, manj strumno organizirana, ima v gibanju mas manjšo vztrajnost in doslednost; ker nima volilne pravice, pomeni pri socialni zakonodaji manjšo nevarnost zanj; zato je treba predvsem zadovoljiti moža, ki je vsekakor opasnejši, in mu tudi pokazati, da je žena tista, ki ogroža njegov delovni položaj in ga obrniti proti njej. V človeku ne občuti živega človeka, ki trpi, se radosti; v njem marveč vidi samo tvorca mase, ki se navdušuje, zgraža, besni. Zato tudi žene ne jemlje resno, ne zavedajoč se dejstva, da žena tako rekoč mimogrede, brez organizacij — ustvarja tisto atmosfero, v kateri vstajajo in padajo simpatije, v kateri se dvigajo in padajo voditelji, da tako rekoč mimogrede postavlja svoje politične diagnoze in skoroda brez besed gradi ali ruši, da je po svoji čustveno-instinktivni odzivnosti močna eksplozivna sila in da je kot taka upoštevanja vreden tvorec oblikovanja in urejanja družbe. Gospodarsko-politični tip moža navadno ne sega v osebnostni odnos do žene. Ob njej se le na finejši način izživljajo njegove gospodarsko osvojevalne težnje po principu „do ut des“ — dam, da daš ti meni. V vrednostnem pogledu mu pomeni le toliko, kolikor se z njo stopnjuje čar njegove posesti in zavest spretnosti na vseh toriščih življenja. Ocenjuje jo le v odnosu do sebe, ona sama zase ne pomeni nič, zato bi jo rad izločil, in samoumevno upravičeno izločil povsod tam, kjer njemu samemu ni potrebna — ali bi pa celo lahko usodno segla v njegovo igro in s spretno potezo prekrizala njegov načrt. Ta egocentrično usmerjeni, v vrednostnem občutenju topi glumač pač ne more začutiti življenjskih globin in vrednosti polnega, resničnega stremljenja, mu krčiti pot in se postaviti v službo njegovega uresničevanja. Nepremostljiva razdalja leži med njim in tujim bogastvom, med njim in njemu nedostopnim, neznanim življenjem; in ni ga daljnogleda ne v njem, ne izven njega, ki bi mu mogel približati to pestro, čudovito snovanje življenja, to prosojno svetlobo dobrote, ki hoče v rast in polnost in izpolnitev; ni ga daljnogleda, s katerim bi mogel pogledati v življenje žene in videti v njem to, kar ji daje polno pravico do prostega, resničnega, polnega življenja.

Oglejmo si še tako imenovani kulturni tip moža in njegov odnos do žene v poklicu. Z malimi izjemami se njemu, ki živi v bogati zavesti svoje

pomembnosti, napor žene zdi brezpredmeten, smešen. Tvorec kulture je in ostane on sam, žena naj ustvarja le zunanje in notranje pogoje njegove tvornosti. Naj bo zadovoljna s tem, da sme biti njegova žena, da je tudi družabno deležna njegove dejavnosti. Pristnega, odkritega tovariškega veselja z njenim delom in potrdila njenih upravičenih teženj pa tudi v njem le malokje najdeš. Pa se temu tudi čuditi ne smeš, če pogledaš, na kakšnih osnovah in na kakšen način se odigrava idejna borba v našem kulturnem življenju, ko osebnostne kvalitete merijo po pripadnosti in najprej pretipujejo človeka, če je „naš“, potem ga sprejmejo ali zavržejo, in to s sredstvi, ki kažejo, da so nekateri ljudje lahko „idealni“ borci za socialno pravičnost na tej ali oni podlagi, sami pa so brez socialne kulture. Saj pri svojem delu ne čutijo odgovornosti, odgovornosti zlasti za vsakega človeka, ki živi v njihovem narodnem občestvu in si ga često „privoščijo“ tudi samo zato, da se ob njem sprostijo svojih borbenih instinktov in da dokažejo svojo večasih tudi dokaj vrtoglavo in zaletelasto duhovitost. Ne žive pa toliko zavestno, da bi razčlenili motivi v svet svojega dela in ga skušali razčistiti. Na takih osnovah se tudi kulturni boj spremeni v brutalno organiziranje sile in protisile, ne služi pa medsebojnemu poglobljanju idejnega sveta, okrepitvi in izboljšanju kulturne tvornosti same, zlasti pa ne utrditvi osebnostnega spoznavanja in spoštovanja, na katerem edinem more sloneti resnično narodno občestvo. Da bi v taki socialni nekulturi mogla žena zase pričakovati dobrohotnega tovariškega pogleda, je pač malo verjetno.

Dalje pa ustvarja napetost med družbo in poklicno izobraženko na žalost tudi današnja žena — zlasti tista, ki sama ne stoji v poklicu in je primorana vršiti doma delo gospodinje. Njeno sovražno stališče do poklicne žene, zlasti tiste, ki je poročena, je psihološko docela razumljivo: če moram jaz opravljati gospodinjska dela, zakaj bi bilo drugim boljše? Iz osebne zagrenjenosti in često tudi iz svoje miselne nesamostojnosti — saj vendar mora v vsem soglašati s svojim možem — se postavi v borbeno vrsto z možem in se bori proti tisti ženi, ki vsekakor tudi zanjo dela, tudi njene otroke uči, ki skuša vsepovsod tudi njej dvigniti duhovni standard in ji pripraviti vrednejše mesto v družabnem organizmu. Odmislimo si s sveta vse poklicne žene v višjih poklicih — in se uživimo v svet samih gospodinj, med katere so tu pa tam posejane le tiste srečne izvoljenke usode, ki smejo igrati lepše vloge in živeti srečnejše življenje — ali bi bil to res tisti najpopolnejši svet, v katerem bi bila žena-gospodinja srečnejša kot je danes? In če ne bi bila srečnejša in duhovno bogatejša — zakaj se potem bori proti poklicni ženi in s tem tudi sebi spodrezuje korenine? Saj to je res samo površna človeška napaka, ki ji pravimo kratkovidnost. Večasih pa je to izraz zagrenjenosti in zavisti, ki se javlja brez zavestnega lastnega hotenja, je plod nekritičnosti in nesamostojnosti, za katerega marsikatera žena vsled načina svojega življenja ni sama odgovorna.

Vendar bi pa poklicna žena tej svoji nasprotnici tako rada dobrohotno povedala, da se z borbo proti njej bori tudi proti sebi, da se bori proti tistim vrednotam, katerih blesk bi tudi ona sama dobrodejno občutila v svojem

lastnem življenju, če bi le poskusila biti dobra in pravična, in katerih izgubo bi tudi ona bridko občutila, če bi ji bile nacnkrat odvzete.

Kruto je, da si še v današnji družbi, kljub vsem prizadevanjem in vsemu naporu za ustvaritev ne samo ženske kulture temveč tudi kulturne žene, stojita med ženami nasproti dva sovražna tabora; da se dele žene v „pravoverne“, ki so ostale zveste tradicionalnemu „ženskemu idealu“ in gledajo nezaupno na vse tiste, ki so se mu izneverile — in pa žene, ki hočejo hoditi svoja pota in si grade svoje ideale. Zakaj ta borba? Ali ni baš žena tista, ki je poklicana, da namesto organizacije sile proti sili ustvarja iz družbe občestvo, iz naroda, ki grozi razpasti v nasprotujoče si „pripadnike“ — zajednico ljudi, v kateri bo vsak — bodisi mož ali žena — našel svoje radostno v celoto usmerjeno delo, v katerem bo pa našel tudi priznanje te celote in bo v njej z globoko zavestjo odgovornosti, poln prizanesljivosti in dobrote tudi za najmanjše, osvobajal vse sile, ki to celoto spajajo, izpopolnjujejo in osrečujejo?

Če velja, da stoji žena bliže življenju ter življenje ustvarja in razvija, potem mora biti vsekakor tudi bliže spoznanju o pogojih življenja, in ti pogoji so za vse ljudi enaki. In če se mož bori za svobodo, je vendar razumljivo, da se bo borila zanjo tudi žena. Kako težko občutijo možje vsako nasilje, kako težko pa razumejo, da tudi njihovo nasilje v tej ali oni obliki ubija ženol

Zakaj ta borba moža proti ženi, ko bi se vendar morala združiti v skupnem naporu da uresničenje bogatejšega in srečnejšega življenja vseh in vsakogar — vsak po svojem nagnjenju in sposobnosti; ko bi vendar morala začititi, kako sta drug brez drugega revna in kakšno bogastvo sil moreta dati v medsebojnem plemenitem dajanju in prav tako plemenitem sprejemanju, in kako čaka človek njune prečiščene s tovariškim zaupanjem prepokane ljubezni, in iz te ljubezni izviraajočega dela za celoto.

Književnost in umetnost

Dne 23. decembra slavi dr. Ivan Prijatelj, prof. za novejšo slovensko in slovansko književnost na naši univerzi, svojo šestdesetletnico. Dr. Ivan Prijatelj je nanovo predelal izdaje slovenskih pisateljev, napisal mnogo razprav in knjig ter vcepil mlademu naraščaju ljubezen do slovenske besede, književnosti in umetnosti. V proslavo njegove šestdesetletnice bodo izdali njegovi učenci njegovo razpravo: „Profili naših preporoditeljev“. Dr. Ivanu Prijatelju v imenu vseh čitateljic ženskega sveta pristrčno čestitamo in mu želimo še mnogo uspešnega delovanja. — (V prihodnji številki bomo objavile predavanje dr. Prijateljve učenke prof. Silve Trdinove, ki smo ga prejele prepozno.)

Henri Barbusse. V času, ko preti Evropi in vsemu svetu nova katastrofa, novo svetovno klanje, je umrl eden največjih zagovornikov miru, Henri Barbusse. Toda ljudje, kakršen je bil Barbusse, ne umro. To so dokazali tudi sedaj tisoči, ki so korakali za njegovo krsto in med katerimi so bili delavci in delegati delavcev iz vseh držav in dežel. Kajti če je že za časa njegovega življenja njegovo ime bilo znano po vsej zemlji in pri vseh narodih — saj je Barbusseova velika ljubezen, njegovo globoko sočustvovanje, predvsem pa njegova borba za pravico in

za svobodo med ljudmi objela trpeče in potlačene vseh narodov in vseh držav — je šlo zdaj njegovo ime z bliskovito naglico od ust do ust, od srca do srca.

V resnici, Barbusseovo pravo življenje se je le še pričelo!

Svetovna vojna je bila tista, ki je iz sentimentalnega malomeščanskega pesnika, avtorja zbirke „Pleureuses“, ki se z ničimer ni razlikovala od sentimentalnih pesmi drugih pesnikov tega kroga, ustvarila avtorja „Ognja“, ustvarila to večno živo obtožbo vsake vojne.

— Kakšno olajšanje! — je vzkliknil Bridgemann ob tej knjigi, — končno je nekdo izpregovoril, povedal vse, kar je imel povedati, kar je imelo povedati toliko njegovih tovarišev v borbi! —

Tako globoko je Barbusse občutil zlo vojne, posebno zlo za najširše narodne mase, da niti hip ni mogel več mirovati v borbi za svetovni mir, za resnično svobodo med ljudmi in za pravice potlačenih. V tem smislu ustanavlja tudi „Front mondial“, časopis, v katerem se bori proti vsaki vojni in nasilju nad človekom. Ravno tako je bedel nad časopisom „Clarté“; dal je iniciativo za kongres za svetovni mir, ki je zboroval l. 1932. v Amsterdamu. Za mladino, ki je doživela vojno, je „Ogenj“ pomenil naravnost prelom. Ravno tako so vplivala njegova ostala dela, „Pekel“, „Svetloba“. Bil je odločen nasprotnik vsega zlaganega in guilega v človeški družbi. Dotaknil se je tudi religije in kot rezultat svojega razmerja do vere in cerkve je dal knjigo „Jezus“.

Vsi, ki so spoznali Barbusseovega duhá in njegovo delo, se zavedajo:

Barbusse je umrl, toda Barbusse živi. Po svoji smrti je zaživel v milijonih src, pripravljenih nadaljevati njegovo delo za ohranitev svetovnega miru, za resnično svobodo in za novo, pravičnejše razmerje med ljudmi! Katarina Špur

Štefka Dragutinovičeva. Sedim ji nasproti, gledam ji v oči in ona mi pripoveduje... Rojena je bila v Zagrebu, kjer je rasla pod okriljem skrbnih staršev, ki jim je bila izobrazba hčerke nad vse. Namenili so jo za učiteljico. Toda ona se je brez vednosti domačih že kot učiteljščenica pripravljala, da postane igralka. Obiskovala je dramsko šolo tedaj slavne igralka Ivanke Lajevičeve. Leta 1894. so dobile njene misli in težnje razmaha in poleta in kakor bi se utrnila zvezda, se je tam nekje v daljavi zablestelo jasno in čisto: gledališče. Njena duša je bila prežeta z ljubeznijo do umetnosti: velik zaklad jo je težil in hotela ga je razdeliti med one, ki čakajo tega velikega trenutka. Njena nadaljnja pot jo je vodila k najgenialnejšemu hrvaškemu dramatičnemu umetniku tedanje dobe, režiserju Dragutinu Freudenreihu, katerega oče je bil ustanovitelj zagrebškega, ozir. sploh hrvaškega gledališča. Nadarjena adeptka dramatične umetnosti ni delala svojemu učitelju mnogo truda. Njena izredna inteligenca in nenavadna nadarjenost sta pripomogli, da je imela v kratkem času naštudiranih lepo vrsto vlog.

In tako je prišel oni veliki dan, ko se je njena noga prvič dotaknila odra v Grubišnem polju, kjer je debutirala v „Graničarjih“. Igrala je glavno vlogo „Maco“. S svojim krasnim glasom, zmognim najpopolnejše modulacije, in z lepo dikcijo si je pridobila publiko. Pridružila se je potujoči gledališki družini Leona Dragutinoviča, s katerim se je kmalu nato poročila. Velika ljubezen in vzajemno spoznavanje sta svetila mladima zakoncema na težki in včasih tako temni poti življenja.

Štefka Dragutinovičeva je bila rojena igralka, a da je dosegla najvišjo stopnjo umetnosti, je bila tudi zasluga njenega moža Leona. „Na moj umetniški razvoj je imel velik vpliv“, je pripovedovala sama. „Poznal me je na začetku moje gledališke kariere, me opozarjal, poučeval, svetoval.“ In tako so jo umetnice Krista Rickova, Otilija Špurna, Dobroyoljna, Gusti Danilova in druge sprejele v svojo sredo. Veliko kamenja in trnja je bilo na tej poti: mlada svečenica je ponižno in vdano sklonila glavo v prepričanju, da niti veličina, niti lepota niti umetnost ni popolna brez trpljenja in tudi življenje največjega umetnika ni popolno brez bolečine. Štefka Dragutinovičeva je črpala iz svojega bogatega duševnega za-

klada: marljivo je študirala in v nočeh brez spanja je vdihavala svoj dih vsem žalostnim in veselim bitjem in jih s svojo globoko čustvenostjo približala ljudem.

Od tistega časa se začenja era njenega velikega umetniškega dela. Poglavlja se z izredno lahkoto v ustvarjanje novih vlog, njena globoka čustvenost jo vedno sili k popolnemu izživljanju. Živi samo umetnosti: daje se ji vsa z vsem mišljenjem, z vsemi fizičnimi in duševnimi zmožnostmi: vse ustvarja samoniklo, naravno. Vsaka beseda in kretnja pri njej pomenja soglasje življenske resnice in igralškega izraza. Čistost in bolečina duševnih muk se je pri njej raznesla in skozi srce je pronicalo največje in najčistejše trpljenje, ki je rodilo veliko umetnost. Z globokim prepričanjem, da mora umetniško delo vreti iz duše in ne iz težnje po slavi, je ustvarila nešteto še danes nedosegljivih vzorov. Z elementarno silo zna vdahniti osebam svojih vlog življenje, jih ostro označevati in jih s popolno doslednostjo dotvoriti v edinstvene in resnične tipe. In v vsaki osebi svojih vlog zna najti kapljo božanstva — vsako osebo razsvetli in opraviči. In tako vstaja pred nami majhen del njenih velikih stvaritev: „Smrt majke Jugovičev“, „Bobrov kozuh“, Nušičev „Svet“, „Gospa ministrovka“, „Rdeči talar“, „Sokica“ itd.

Gostovala je po vsej Hrvatski in Slavoniji, kakor tudi v Nišu. Med nami Slovenci pa deluje že 25 let. Tako je Štefa Dragutinovičeva že 40 let gledališka umetnica. Štirideset let je jubilej, ki je vreden spoštovanja in občudovanja. In sedaj odhaja iz gledališča, kar pa ne pomenja zanjo brezdelje: udeleževala se bo pri raznih kulturnih društvih, od časa do časa pa nastopala kot gost po naših gledališčih. Tako bo živela svoje veliko in plodno življenje med nami ob vznožju zelenega Pohorja v njej tako dragem Mariboru žena-umetnica, prežeta z žarko loča mesto med najodličnejšimi slovenskimi umetnicami.

Josipina Cerinškova

Dr. Ferdo Čulinović: „Žena u našem krivičnom (kazenskem) pravu.“ Pred meseci je izšla v Beogradu pod gorenjim naslovom knjiga, ki je zlasti za žene, pa tudi za vse druge, ki se zanimajo za žensko vprašanje, izredne važnosti. Zato zasluži ne samo pozornost pravnikov, temveč tudi širših lajiških plasti, ki najdejo v tej knjigi obrazloženo eno najvažnejših strani ureditve ljudskih odnosov v naši državi poljudno in razumljivo, dasi vseskozi znanstveno. Delo je napisal dr. Ferdo Čulinović, predsednik okrožnega sodišča v Beogradu. Pisatelj odlikuje strogo sociološko gledanje problema, izredna objektivnost, zlasti vzvišenost nad predsodki ter širokogrudnost: lastnosti, ki jih posebno pri nas zelo pogrešamo. To je knjiga, ki jo je napisal moški v zaščito ženske, kar nas navdaja z zadoščanjem in zavestjo, da se dobe tudi med našimi možmi in celo znanstveniki takšni, ki skušajo z vso resnostjo in s polnim razumevanjem rešiti pereči problem ženskega položaja v današnji dobi.

Pisatelj pokaže takoj v uvodu svoje stališče do ženskega vprašanja z ugotovitvijo, da se temu problemu ne posveča ona pažnja, katero nedvomno zasluži. To omalovaževanje utemeljuje z dejstvom, da se to važno socialno vprašanje gleda in presoja večinoma enostransko, in sicer kot vprašanje politične enakopravnosti spolov. Pisatelj povsem pravilno sklepa, da je tako pojmovanje dovedlo do napačnega gledanja na celotni pokret, a pri širokih ljudskih slojih je izzvalo omalovaževanje, indolenco in celo odpor. To je razumljivo, kajti pomen in vrednost politične enakopravnosti sta med vsemi cilji ženskega prizadevanja najbolj problematična, čeprav spadata med bistvene ženske zahteve. Izkazalo se je, da volilna pravica, ki je sredstvo za doseg politične enakopravnosti, v nekaterih okoliščinah ne pomenja državljanske vrednote, temveč nevšečnost, ki bi se je marsikdo rad iznebil. Volilna pravica, nekdanj izraz demokracije in ljudske svobode, pomenja danes, ko je oropana svojih bistvenih atributov: enakosti, tajnosti, v večini držav sredstvo, s katerim si hoče peščica uzurpatorjev ustvariti videz, da zavzema svoja mesta po volji „večine naroda“. Več kot razumljivo je, da se žene za take pravice

ne morejo puliti, posebno ker še ne poznajo dobrot političnih korit. Zato se pa gibanje, ki se hoče uveljaviti v prvi vrsti s propagiranjem političnih pravic, ne more zasidrati med širokimi plastmi. „Moj mož je brezposeln, čeprav ima volilno pravico.“ Tako more govoriti preprosta žena v razgovoru o politični enakopravnosti. To je povsem logično. V danih okoliščinah bi bila politična enakopravnost mnogo bolj fiktivna, kot je na pr. gospodarska enakopravnost, ki so jo ustvarile razmere same in iz katere je morala slediti vsaj delna enakopravnost v pravnem pogledu. Ta pridobitev pomenja za ženo gotovo bolj realno vrednoto kot politična enakopravnost, ki jo je treba vedno smatrati le kot sredstvo za izboljšanje njenega položaja v socialnem in pravnem pogledu.

Pomen ženske enakopravnosti v kazenskem pravu je predmet razprave dr. Čulinovića.

Z novim kazenskim zakonom je napravila naša zakonodaja velik korak naprej, saj pomenja zlasti v primeri s prejšnjimi srbijanskimi zakoni, pa tudi z mnogimi sodobnimi zakonodajami drugih držav resnično pozitivno pridobitev. Četudi enakopravnost žene in moža ni v našem kazenskem zakonu nikjer izrecno poudarjena, se more vendar iz mnogih odredb našega pozitivnega kazenskega prava videti, da je sedanji ženin položaj bistveno različen in očitno boljši od prejšnjega. V sedanjem kazenskem zakonu ni več dvojnih, glede na spol različnih sankcij.

Kljub temu izenačenju pa ostaja še vendar mnogo nerešenih vprašanj, „na katera bi moralo dati naše kazensko pravo pravičen in pravičen odgovor“. To so problemi, ki posegajo v ženske bitne interese in ta vidik vodi dr. Čulinovića pri njegovem razpravljanju o našem novem kazenskem zakonu. Snov osvetljuje kritično, radi česar knjiga pridobi na tehnosti baš za lajka, ki mu je službeno pravni način izražanja često nerazumljiv. In s tega lajškega zrelišča je pisano tudi to poročilo.

Izhodišče razpravi je pogled v preteklost ženinoga pravnega položaja v družini (zakonski, spolni skupnosti) in v družbi, kjer posega pisatelj nazaj v davno dobo matriarhata, v grško in rimsko zgodovino ter vobče v stari vek, pokaže značaj odredb in navede primere iz ženi nenaklonjenega srednjega veka in pride tako k pravu naših pokrajin. Pri tem se ozira glede bližnje in daljnje preteklosti zlasti na srbijansko in črnogorsko pravno področje, kjer je bil ženin pravni položaj mnogo slabši kot v bivših avstrijskih pokrajinah. Pisatelj ne kaže samo na zakone, ki so očitno nasprotovali ženinim pravnim interesom, kakor na pr. code civil, temveč dokazuje, da so tudi one zakonske odredbe, ki so imele namen varovati ženske koristi, vendarle nosile v sebi nedvomen znak večje ali manjše zapostavljenosti.

Kljub ugodnemu položaju, ki ga priznava ženi naš novi kazenski zakon, pa opozarja pisatelj na vrsto problemov, ki še čakajo ugodnejše rešitve. Med te probleme uvršča pisatelj zaščito ženske osebnosti, zlasti njene spolne integritete. Temu problemu posveča pisatelj posebno poglavje, v katerem je osredotočena vsa težina knjige (str. 57 do 105).

V tem poglavju se pisatelj predvsem mudi pri uredbah, ki govore o splavu (§ 171 k. z.). Dasi tudi v tem vprašanju kaže naš novi k. z. v primeri z našimi dosežanimi in tudi tujimi zakonodajami nekaj napredka, vendar „sedanja ureditev tega vprašanja ne odgovarja potrebam naše žene in je v nasprotju z njenimi osnovnimi pravicami kot človeka in nosilca prava“.

Naš prejšnji k. z. je pač štitiil plod, a ni štitiil žene. Noseča žena je bila samo pasivno bitje z dolžnostmi, a brez pravic, izvzemši primer skrajne potrebe, ki jo je ustvarjala neizbežna nevarnost za življenje in zdravje matere, ki je bila v tem primeru zaščitena kot večja socialna vrednota. V primeri z dosesanimi k. z. kaže naš novi kazenski zakon vendarle napredek, dasi zakonodajalec ni osvojil principa zaščite noseče žene, temveč štiti v prvi vrsti plod. Razlika med prejšnjim in sedanjim k. z. je v tem, da se prej ni priznavala izrecno nikaka izjema, dočim sedanji k. z. *expressis verbis* priznava dopustnost umetne prekinitve nosečnosti v primeru skrajne

sile. In sicer predvideva olajšanje od 2. § 171 v prilog nezakonske matere in od 3. § 173, po katerem se ne kaznuje zdravnik, ki pod določenimi nujnimi okolnostmi povzroči prekinitve nosečnosti.

Toda ta uredba je po pisateljevem mnenju tako komplicirana, da je po sedanji stilizaciji omejena na najmanjše število primerov. Tudi so pogoji za brezplačni komisijski pregled, ki naj ugotovi potrebo splava na podlagi medicinske indikacije, takšni, da mora večina žen plačati takso, tako, da se morejo s tem zakonom okoristiti samo premožne žene.

Po pisateljevem mnenju pa ta uredba tudi v drugem pogledu ne ustreza ženinim interesom, ker se ozira samo na medicinsko indikacijo, a ne vpoštevata tudi drugih razlogov in okoliščin, kajti „poleg osvojene medicinske indikacije za dovoljenje umetne prekinitve nosečnosti govore tudi socialni, evgenski in principialni razlogi. Vsi ti razlogi so enako močni, kakor osvojeni higienski razlogi napram ženinemu zdravju in življenju. Vsak od njih predstavlja skupino vitalnih ženinih interesov, katere bi pravo moralo zaščititi.“ Vse navedene razloge zagovarja pisatelj v svojih nadaljnjih izvajanjih s prepričevalnostjo, ki priča o njegovem socialnem čustvovanju. „Danes se ne more več reči, da je v interesu populacijske politike, da se rodi čim več otrok. K temu je treba pridejati še skrb, da bodo ti novi državljeni zavarovani pred bedo in pomanjkanjem, da ne bodo jutri postali delinkventi in ljudje, ki bodo družbi prizadejali več nesreče in skrbi nego koristi. (Str. 56.) Strašno je, recimo, da mora poslana žena iznositi plod zločinca in navezati vse svoje življenje na bitje, ki je plod zločinca — ergo gotovo manjvredno. Tudi evgensko indikacijo utemeljuje s socialnimi momenti, katerim se morajo umakniti v mnogih primerih osebne pravice in svoboščine. Principialne razloge opravičuje pisatelj iz načelnega priznanja ženine svobode in pravice na njeno telesno integriteto.

Prav tako jasno in temeljito razpravlja pisatelj o drugih vprašanih ženine pravne zaščite ter z znanstveno objektivnostjo in točnostjo postavlja problem v pravo luč, da prepriča o potrebi svojih ugovorov in zahtevi po boljši rešitvi.

V sklepi besedi se pisatelj zavzema za popolno ženino enakopravnost ter utemeljuje svoje stališče z besedami, ki jih pri nas nismo vajeni slišati: „Mnogi primeri velikih žen, dokazana samostojnost žen za časa vojne in drugi številni primeri njene aktivnosti in sposobnosti nam dokazujejo, da je žena enak vrstnik moškemu na vseh področjih človeške dejavnosti. Ona je človek kakor moč, samo spolno se od njega razlikuje. A ta razlika ne more več opravičevati njene zapostavljenosti.“ (Str. 117.)

Angela Vodetova

Drama. Direktor Čampa. Spisal Jože Kranjc, režija M. Skrbinška. „Direktor Čampa“ je letos že druga moderna domača drama na našem odru, kar je vsekakor razveseljivo dejstvo. Pisatelj Jože Kranjc nam je že znan kot urednik revije „Drama“ in dramski pisatelj.

„Direktor Čampa“ je drama iz naše srednje šole. Škoda je le, da obravnava kar preveč problemov: razmerje med učenci in učitelji, politiko v šoli, razmerje med kolegi, med predstojnikom in profesorjem, ljubavna razmerja itd., tako, da je vsako nujno le nekoliko nakazano. Toda v celoti je to prav poln večer. Dejanje je prav za prav dvojno: mlada Zina Sušnikova, nezakonska hči, zapuščena sirota, ki si od 16. leta sama služi kruh, živi med delavci in ima — pri 20 letih — že svojega fanta, ter zaide zato v nasprotje s šolskimi paragrafi in bi morala biti izključena. Slučajno postane prav tedaj njen fant in somišljenik Križaj suplent na njeni šoli; po viharni konferenci jo pregovori, da sama izstopi iz šole in najavi profesorskemu zboru, da je Sušnikova njegova nevesta. S tem je prav za prav zgodba Zine končana že z drugim dejanjem. Nadalje pa se razpleta žalostna zgodba direktorja Čampe in Marije, profesorice na isti šoli in dolgoletne ljubeice direktorjeve. Direktor je rodbinski oče, in ker se je že ohladila njegova strast do že 40 letne Marije, jo brezobzirno pahne od sebe. Marija se bori z njim, mu oporeka in ga razgali pred profesorji in pred ženo doma, potem se pa ubije. — Križaj

je nastopil prekoračno, tudi volit ni šel, in na direktorjevo denunciacijo izgubi službo, a takoj najde novo, kot urednik nekega delavskega lista.

Vidno sta tu postavljena v nasprotje dva para — mladi in stari — mladi, ki mirno in brez težav reši svoj osebni problem „prepovedane ljubezni“ in stari, ki je tudi po lastni sodbi in v svoji zavesti „grešil“ in zato propade. Gospa Marija, katere vloga je najtežja in najbolj problematična, sama pove, da mladine ne razume — čuti svojo nemoč nasproti njej in vendar nekako veruje vanjo in jo ljubi. To je žena prošlosti, ki se v ljubezni daje vsa in ne obdrži ničesar zase, ki zna biti samo žena, a ne človek, in ki zato z ljubeznijo vse izgubi. Zato se ponižuje in klečeplazi pred ljubimcem, ki jo zato zaničuje, in ki jo zbudi šele najgrša psovka. Zato tudi ne more več živeti, kljub temu, da je stara šele 40 let — ne more začeti znova koristnega, mirnega življenja, ker razen sebe in svoje ljubezni nikoli ničesar poznala ni.

Prvi dve dejanji obravnavata predvsem vzgojni problem, in treba je reči, da je žal kljub nujni pretiranosti in zgoščenosti duh konferenčne sobe dobro zadet. Vztrajanje na formalnostih, brskanje po osebnih zadevah učencev, pravilniki, ki so ukrojeni brez razlike enako za 10 in za 20 letne učence in učenke, pogosta popolna brezbriznost profesorjev do osebnega in domačega življenja učencev — vse to je žal — resnica, čeprav se dobe seveda tudi med našimi profesorji sijajni vzgojitelji, ki čutijo z mladino in ji skušajo pomagati. Saj govorimo mnogo o potrebnih reformah šole — to je ena najvažnejših: da bi šola ne videla v mladem človeku le učenca, kateremu je treba v toliko in toliko tedenskih urah ubijati v glavo predpisano zgodovino, prirodopis, številke in slovnico, in mu dati na koncu oceno — temveč celega človeka, ki ima lastno duševno življenje in tudi izven šole svoje skrbi in težave.

Direktor Čampa sam je nekoliko pretiran; kar preveč mu je naloženo: v šoli trd, popolnoma paragrafski predstojnik, absolutno brez duše, moralno pokvarjen, politično nezanesljiv, izkoriščevalec delavstva — je skoraj preveč le simbolični predstavnik kar celega razreda. G. Skrbinšek ga je podal kljub temu verjetno in dobro. Težko vlogo gospe Marije je igrala ga. Šaričeva fino in čustveno, kakor navadno. Zina ge. Severjeve je bila vseskozi naravna in verjetna — z lepo igralsko kulturo je podala celo neverjetnosti svojega monologa v drugem dejanju (ko se mora pred zbranim prof. zborom zgubiti v razmišljanja o savskih valovih itd.). Tipi profesorjev so bili izborno podani. Prav dober je bil Križaj g. Stupice.

Kot satira na politične razmere — v šoli in izven nje — je žela drama še poseben uspeh pri občinstvu.

Tuje dete. Napisal Škvarkin. Režija B. Stupice. Druga pomembna predstava dramske sezije je bila komedija sovjetskega pisatelja Škvarkina „Tuje dete“, ki je s svojim prisrčnim humorjem in kulturno višino dosegla velik uspeh.

Mlada dramska učenka Manja mora igrati mlado dekle, ki se čuti mati in ki jo je fant zapustil. Zrastla v deželi, v kateri ni razlike med zakonskim in nezakonskim otrokom, in naučena, da je ljubezen končno le zelo nevažna stvar, Manja ne more razumeti in igrati dekletovega obupa. Zato sklene, oditi k babici, ki vrši prepovedane splave, ker misli, da bo tam nemara spoznala kako nezakonsko mater. Res sreča tam študentko Rajo, ki jo Manjine tople besede prepričajo, da je le boljše tvegati in roditi otroka, kakor se mu odreči. Manjo pa je videl pri babici eden njenih oboževalcev, Perčatkin, ki misli, da je šla tja po lastni potrebi in to, pijan, pove pred Manjinimi starši in znanci. Vsi verjamejo, da bo Manja imela nezakonskega otroka. Posledice so najprej tiste, kakor bi bile tudi pri nas: starši so obupani, oboževalci (študent Kostija, ki ga ljubi tudi Manja, inženjer Pribiljov, ki je njenim staršem najljubši, in Perčatkin sam) se razbežijo, — Manja pa zdvomi nad vsem novim življenjem.

Potem se pa počasi izvrši preobrat. Starši se navadijo na misel, da bodo imeli vnuka, tako zelo, da začenja mati plesti čepice in oče razpravlja, kako bo vzgajal

vnuka in kako mu je že prirastel k srcu, tako da ima do solz ganjena Manja na koncu le to skrb, kako bi res prišla do otroka, da bi ju ne razočarala. — Od oboževalce se prvi znajde Kostja, ki v težkem boju premaga v sebi „malomeščana“ in sklence bitu res „novi človek“. Toda pri Manji ga prehitil Pribiljov — zviti inženjer, ki je dobil v roke Manjin dnevnik, zvedel, da ni res noseča in jo z lepo gesto „velikodušno“ prosi za roko. Manja ga ne ljubi, toda še vsa razžaljena zaradi Kostjevega odpada in ganjena nad „velikodušnostjo“ pristane. Kmalu pa izve, da je on oče Rajinega otroka, ki je Rajo poslal k babici, in ko še izve za goljufijo z dnevnikom, zapodi Pribiljova. Tudi Perčatkin se vrne, ves skesan nad svojo nepotrebno klepetavostjo, in hoče dokazati samemu sebi in drugim, da je junak, ker vzame ženo s tujim detetom. In ves je nesrečen, ko mu Manja po pravici pove, kako je. Ni velikega dejanja, torej tudi njegovega junaštva ni. — Medtem se odloči tudi Rajina usoda. Kostjev prijatelj, Kavkazec Jaša, njen tovariš s šole in stari prijatelj, stori v resnici, brez mnovega govorjenja, to, kar hočeta storiti Perčatkin in Kostja: vzame Rajo s tujim detetom pod srcem. Prizori med Rajo, Jašo in Rajinim očetom spadajo med najboljše v igri, deloma že po avtorjevi zaslugi, deloma po zaslugi izborne igralske trojice: Šaričeve, Stupice in Skrbiška. Na koncu se sporazumeta tudi Manja in Kostja in igra se konča v polnem zadovoljstvu — mislim, tudi občinstva. Ga. Severjeva je igrala vlogo Manje preprosto, naravno in lepo, sijajna sta bila oče in mati ge. Nablocke in g. Lipaha. Tudi g. Sancin je težko vlogo Perčatkin rešil prav dobro. Manj simpatične vloge Pribiljova, Manjine zavisine prijateljice Zine in babice so zadovoljivo odigrali g. Gregorin, Vida Janova in Boltarjeva. Kostja g. Jana je bil dokaj brezbarven.

Pogrešana se mi je zdela inscenacija. Zaradi nje postane ves del drame (Pribiljovovo maščevanje, da hoče podreti vilo Manjinih staršev, in Jašina zvičajnost, ki ga prisili, podreti lastno) nekoliko smešen, kajti za tako leseno barako, kakor smo jo videli na našem odru, pač ne bi nihče dosti jokal, saj bi jo lahko v enem tednu kjerkoli postavil znova.

Čudno je, da je ta kulturno močna, moralno neoporečna drama, ki je imela toliko uspeha, tako nenadno izginila s programa. Poznam ljudi, ki niso bili prav nič zadovoljni, ko jim je drama ponudila namesto „Tujega deteta“ manjvredno komedijo „Frak“. V korist našega gledališča vsekakor ni, ako nadomešča boljše stvari s slabšimi.

Olga Grahor

Obzornik

Uredništvo. S to številko prevzemata uredniške posle ge. Marja Boršnikova in Olga Grahorjeva. — Ga. M. Boršnikova je na bolezenskem dopustu, zato sprejemata rokopise samo ga. Grahorjeva in namestnica prof. Boršnikove ga. Vogelnikova. Uradne ure v torek in petek od 18.—19. ure v uredništvu ženskega sveta.

Občni zbor Jugoslovanske ženske zveze, sekcija Dravska banovina, se je vršil v Celju 17. novembra. Kmalu po deseti je otvorila občni zbor predsednica JZZ v dravski banovini, ga. Govekarjeva. V imenu celjskega Kola jugosl. sester je pozdravila občni zbor predsednica ga. Sernečeva. Ga. Govekarjeva je pozdravila predsednico vse JZZ, go. Petkovičevó, ki je prišla iz Beograda na občni zbor. Občni zbor je poslal udanostno brzojavko Nj. Vel. Kraljici Mariji. Ga. Petkovičeva je v daljšem govoru pozdravila občni zbor in poudarjala, da sekcija dravske banovine izmed vseh banovinskih sekcij najbolje deluje. Omenjala je glavne težnje JZZ: mir, žensko volilno pravico, izenačenje plač žen in moških. Sledilo je obširno tajniško poročilo prof. ing. dr. Perperjeve, iz katerega je bilo razvidno, da je Zveza (oz. včlanjena društva) priredila v tej poslovni dobi 8 javnih zborovanj v raznih krajih, se udeležila pri nekaterih prireditvah drugih društev, izvedla anketo o

ženski volilni pravici, vodila redne tedenske „ženske“ ure v ljubljanskem radiu in intervenirala v mnogih važnih ženskih zadevah.

V debati o tajniškem poročilu so bile sklenjene sledeče intervencije: da se zahteva enaka plača drž. uradnicam, kakor jo prejemajo moški kolegi; da je treba ponovno intervenirati za otvoritev ženskih učiteljšč; žensko volilno pravico; končno ureditev podržavljenja Mestne ženske realne gimnazije v Ljubljani, in sicer tako, da se naj na že podržavljenih razredih takoj prične redni pouk, in da naj država stopopoma prevzame sedaj na mestni gimnaziji nastavljene učne moči; reformo gospodinskega pouka in žensko referentko za to področje pri ministrstvu prosvete; v imenu žen in mater političnih kaznjencev se prosi za izvršitev obljubljenih amnestije; ogrevalnico za brezposelne žene; ukinjenje privatnih posredovalnic za službe; žensko policijo; socialna komisija JZZ naj se bavi z vprašanjem odpuščenih kaznjenk in sploh z zaščito moralno ogroženih žensk; babice ponove svojo zahtevo, naj se jih ne šteje pri obdavljenju med svobodne poklice, temveč med obrtnike brez pomočnikov, ker je sedanje obdavljenje v razmerju z dejanskimi dohodki mnogo previsoko; obnovi se zahteva po ženski zdravnici za spolne bolezn. pri OUZD, kjer je bil kljub zahtevi članic, namesto že doslej kot namestnice delujoče zdravnice, nastavljen moški zdravnik.

Po tajniškem poročilu in debati je sledilo poročilo o komisijah: delujejo že štiri komisije: za mir (Grahor), gospodinsko-gospodarska (Kraigher), za tisk (Hočevnar) in socialna komisija (Vode). Ta komisija se bo razdelila v komisije za zaščito dece (Grossmann), ženske poklice (Vode) in vzgojo (Vodnik).

Popoldne je sledilo še poročilo blagajničarke, ge. Gogala, in zanimiva predavanja ge. Vodetove (O ženski poklicih) in ge. Štebijeve (O politični vzgoji žene).

Občni zbor je pokazal lepo redno poslovanje JZZ na njenem izredno obširnem področju.

Kongres akademsko izobraženih žen. 9.—11. nov. 1935 je zboroval v Zagrebu prvi redni kongres ZAIŽ iz vse Jugoslavije. ZAIŽ ima v Jugoslaviji 10 organiziranih skupin, enajsta se ustanavlja. ZAIŽ je članica mednarodne Zveze akad. izobr. žen, katere namen je duhovno zблиžanje narodov. Razen tega pripada posebni balkanski komisiji ZAIŽ za zблиžanje balkanskih narodov. — V soboto popoldne se je vršila svečana otvoritev kongresa; sledilo je predavanje ge. Stele-Ubl o „Žgodovinskih znamenitostih Zagreba“. Popoldne je poročala glavna uprava o svojem delovanju in potem je predavala dr. Savić-Rebac iz Skoplja o „Platonu in krščanski ljubezni“. V nedeljo je bil glavni del programa: poročila sekcij iz vseučiliških mest o študiju žen na raznih jugoslovanskih univerzah. Poročale so: prof. Grahor za Ljubljano, dr. Turkalj-Šarić za Zagreb, prof. Bošković za Beograd. Popoldne je poročala še sekcija Skoplje o tamošnji fil. fakulteti in prof. V. Kičevac je podala sintetični referat, sestavljen iz statistik vseh vseučilišč o študiju žene v Jugoslaviji. Sledila je diskusija, po kateri je bila sklenjena resolucija, ki zahteva, opirajoč se na dejstvo, da so žene pokazale iste zmožnosti v poklicu kakor moški: da se morajo nastavljati kandidati edinole po kvalifikaciji, ne po spolu; da mora biti ženam odprta pot do vseh — tudi visokih — položajev v službi; tako naj se jim določijo primerne število direktorskih mest na srednjih šolah — vsekakor pa na vseh ženskih srednjih šolah (doslej so samo tri ravnateljice srednjih šol), zdravnice naj postanejo primariji bolnic itd.; sodniška služba mora biti ženi odprta; žene se naj nastavijo v prometni službi, pri Narodni banki itd.; nadalje zahteva resolucija izenačenje plač moških in žensk in končno žensko volilno pravico. V nedeljo sta še predavali dr. Palić iz Beograda o „Ženi in socialnem problemu umetnega splava“ in ga. Osterman iz Zagreba o „Socialni vzgoji mladine“. Po tem predavanju je bila sklenjena resolucija, naj se socialna vzgoja uvede kot obvezen predmet v šole. Izbran je bil nov odbor pod predsedstvom ge. Zorke Kasnar-Karadžić iz Beograda. V ponedeljek so si udeležke ogledale Zagreb in obiskale gledališče. — Kongres

je zelo lepo uspel. Pokazal pa je potrebo po nadaljnem zbiranju statističnega materiala, ki bo pokazal resnični položaj akad. izobr. žene in s tem naloge ZAIŽ.

Literarni večer v Mariboru. Feministični odsek mariborskega slovenskega ženskega društva je pod predsedstvom ge. Jele Levstikove priredil 27. XI. literarni večer v znamenju mirovne ideje. Predavala je prof. M. Ostrovska o pomenu mirovne ideje. Sledile so recitacije iz del Cankarja, Župančiča, Grudna in Sardenka. Recitali so gg. Dolar in Novak ter gdč. Godina in Jemec. Večer je bil izredno dobro obiskan.

Zveza delavskih žen in deklet je bila na osnovi § 11. zakona o društvih, shodih in posvetih dne 7. nov. 1935 razpuščena. Prizadeta je centrala v Ljubljani in podružnice na Jesenicah, v Javorniku, Trbovljah, Celju, Mariboru, Ptujju in Mežici. Kot razlog razpusta se v odločbi navaja, da je društvo po pravilih osnovano kot nepolitična organizacija, da se je pa udejevalo politično. Posebno pa se je opazilo, da so nekatere podružnice prirejale predavanja, katerih vsebina je nasprotovala obstoječemu družabnemu redu ter so se prikazovale razmere v Sovjetski Rusiji v ugodni luči. Pozivali so ročno in umsko delavstvo v skupno fronto proti kapitalizmu in izkoriščanju proletariata, odnosno poskušali prirediti taka predavanja, ki pa so bila oblastveno prepovedana. Nadalje se obtožuje Zveza del. žen in deklet stikov z ilegalno komunistično stranko Jugoslavije. — Zveza delavskih žen in deklet bo proti razpustu vložila pritožbo.

Obletnica češkega feminističnega gibanja. 10. decembra je proslavila češka „ženská národní rada“ z veliko manifestacijo 50 letnico onega zborovanja 10. XI. 1905., ko so Tereza Novaková, Zemunová, Machová, Dr. Alice Masáryková in Plaminková v Pragi manifestirale za žensko volilno pravico v okviru splošne volilne pravice.

Nagrado „Fémína“, s katero odlikuje franc. ženska zveza vsako leto najboljši roman francoskih pisateljic, je dobila letos začetkom decembra ga. Claude Silve za svoje delo „Bénédiction“ (Blagoslov).

Dober predlog. „Prager Tagblatt“ z dne 15. dec. prinaša odprto pismo pod naslovom „Nepotrebne ženske“. V njem se pisec spominja onih mnogih žen brez otrok in brez poklica, ki se čutijo nepotrebne na svetu. Mnoge bi prav rade opravljale kako koristno delo, a manjka jim domišljije in manjka organizacije. Med vojno so te žene našle zaposlitve kot bolniške strežnice, s preskrbo otrok in ročnim delom za vojake in druge potrebne. Čudno pa je, da so te žene to plemenito delo zdaj opustile — saj smo vendar sredi vojne — gospodarske vojne — bede je strašno mnogo in s tem tudi potrebe po pomoči. „Nepotrebni“ žen ni, rajši je preveč dela. Pisec omenja razne akcije — za prehrano revnih otrok, oblačenje brezposelnih, nego bolnikov — ki bi jih lahko vršile žene, ki imajo dovolj časa zanje, a ki bi jih bilo treba organizirati. Tudi trgovci bi nemara bili pripravljeni, podariti neprodajne obleke in igrače, le razdeliti jih bi bilo treba — spet delo za žene. Mnogo dobre volje je neizrabljene — tu morajo žene na sistematično delo.

Osnutek novega češkega državlanskega zakonika ima nekaj zanimivih novih odredb glede alimentacije. Po doslej veljavnem zakoniku je namreč samo mož obvezan, vzdrževati ženo slanu primerno, in sicer tudi, ako ima ona svoja sredstva, žena pa nima nikakih takih dolžnosti napram možu. (Kakor tudi pri nas.) Sedaj bo to določilo po načelu enakopravnosti spolov spremenjeno tako, da bo tudi žena, ki ima svoje dohodke, dolžna skrbeti za moža, ki bi bil bolan, brez posla ali drugače nezmožen se sam preživljati. V vseh primerih ločitve ali razporoke sme nedolžni del zahtevati od krivega primerno odškodnino. — Zanimivo je, kako je penzijski fond privatnih nameščencev rešil vprašanje penzije, ako je bil mož dvakrat poročen in zapušča dve vdovi. V takem primeru se namreč penzija mednju razdeli, in sicer sorazmerno s časom, kakor dolgo je bila vsaka poročena z zavarovancem.

Nina Griegova, vdova slavnega skladatelja, ki je bila najboljša pevka njegovih pesmi, je pred kratkim umrla v visoki starosti 90ih let.

Naše nagrade.

Vpoštevajoč skromne gospodarske prilike velike večine naših naročnic, smo sklenile, da vporabimo letos prebitok izkupička iz oglasov v prilog našim naročnicam. Žal nimamo toliko oglasov, da bi mogle obdarovati vse naročnice, zato smo se morale odločiti za žreb.

Za enkrat razpisujemo

100 NAGRAD

onim naročnicam, ki plačajo prvi obrok naročnine januarja.

I. Skupina:

- 2 moderni barvasti namizni garnituri;
- 5 lepih, modernih namiznih prtov;
- 3 garniture iz kleklanih čipk za obleke.

II. Skupina:

- 1 bela namizna garnitura;
- 1 fino platno za namizni prt s prtiči ter poljubna risba za prt iz ž. S.;
- 3 dobitki: volna za poljubno bluzo ali pulover iz ž. S.;
- 5 garnitur z kleklanih čipk za obleke.

III. Skupina:

- 10 dobitkov po 5 m dobrega šifona;
- 20 dobitkov po 5 m lepe flanelice;
- 10 dobitkov: blago za sportno bluzo;
- 10 dobitkov: lep poplin za kombinežo;
- 20 dobitkov po 6 finih damskih žepnih robčkov;
- 4 kuharske knjige;
- 6 dobitkov: bre zplačen letnik Ženskega Sveta.

Nagrade bodo izžrebane med naročnicami, ki pošljejo prvi obrok naročnine za l. 1936. do 15. februarja. Naročnice, ki plačajo celoletno naročnino Din 64'—, žrebajo v vseh treh skupinah, polletnim plačnicam z Din 52'—, sta namenjeni II. in III. skupina, one, ki plačajo četrtleno, Din 16'— bodo deležne žreba v III. skupini.

S tem hočemo nuditi možnost dobitka tudi onim, ki plačujejo četrtletno naročnino; saj je gotovo, da so prav te najpotrebnejše.

Žrebanje se bo vršilo 22. febr. in se bodo izžrebana imena objavila v marčni številki.

UPRAVA.

Za vsako pridobljeno naročnico dobite četrť leta list zastoj. Četrtletna naročnina se Vam vpiše, ko nova naročnica poravna celoletno naročnino.

Nekatere naročnice so primorane prodati starejše letnike Ženskega Sveta, zato da lahko ostanejo še nadalje njegove naročnice. Na razpolago imamo letnike 1927—1932, 1934, 1935, dobro ohranjene, toda brez prilog.

Ako bi katera rada prodala letnik 1926, naj nam javi.

Uprava.

*Naš
ponos*

* CENA *

69,-

za dex.

* KVALITET

69,-

sneg.

* MODA

79,-

in blato

Bata